

En främling i familjen

Amerikansk film om en tonårsskille som söker en fadersgestalt att luta sig mot och spegla sig i

Åldersrekommendation: Åk 6 / Högstadiet

En filmhandledning av Peter Dahlén

Inte sällan säger en film som utspelar sig ett tidigare historiskt skede lika mycket om den tid den är gjord i. I *En främling i familjen* är handlingen förlagd till ett amerikanskt 1950-tal, men dess tematik har varit långt mer förekommande i den senaste tidens filmer än i 50-talets dito. Det handlar alltså om tonårsgrabben som saknar en stabil fadersfigur att spegla sig i, luta sig mot och finna stöd hos.

Filmens handling

I det här fallet heter han Toby (Leonardo Di Caprio). Sedan fadern och en äldre bror lämnat familjen lever Toby med sin mamma, Caroline (Ellen Barkin), en vänlig men lite osäker kvinna som bebrilt vill finna en man att leva med igen. Toby och Caroline blir ibland irriterade och ledsna på varandra, men lika snabbt förlåter de varandra igen, inte minst för Tobys skull. På det stora hela genomsyras deras relation av ömhet, vänskap och solidaritet. Men båda saknar de alltså en vuxen mansfigur, en mer stabil familjegemenskap. En rotlöshet som förtydligas av att de i filmens inledning är på resande fot utan något egentligt mål. Caroline tar jobb där hon får och träffar även män, men de visar sig inte vara mycket att ha.

Alltmer desperat beslutar sig Caroline till sist att satsa på ett förhållande med bilmekanikern Dwight (Robert De Niro). Inte minst beroende på att den till synes artige Dwight erbjuder sig att hjälpa till med Tobys uppfostran. Orolig för Tobys småkriminella tendenser och mån om hans framtid nappar Carline på erbjudandet. Hon gifter sig med Dwight och de flyttar hem till honom i en inskränkt småstad. Dessvärre skall det strax visa sig att hon och Toby med detta hamnat ur askan i elden. Ty Dwight visar sig snart vara en samtidigt infantilt självupptagen och fysiskt brutal hustru med närmast fascitoida drag. Vi får sedan följa den nya familjens öden under ett antal år, där inte minst Toby kommer att misshandlas av Dwight, till dess att situationen blir ohållbar och Caroline och Toby med stöd av varandra flyr sin väg mot ett nytt och bättre liv.

Berättargreppen

Som alltid när det gäller välgjord och genomtänkt amerikansk populärfilm – huvudrollsinnehavarna Leonardo DiCaprio, Robert De Niro och Ellen Barkin är strålande och minsta biroll fyller sin funktion – blir det vid en mer ingående analys av filmen givande att såväl nysta upp historiens grundkonflikt för att se vad den "egentligen" handlar om (i utvecklingspsykologisk, klassmässig, könsrollsmässig eller annan mening), som att närmare studera de berättartekniska greppen som får att intressera oss för och engagera oss i huvudpersonernas öden. Ty är det något man kan i amerikansk film så är det att berätta effektivt och ekonomiskt, att snabbt introducera huvudpersonerna och vad de står för. Att noga plantera konflikter och spänningar som längre fram får sin utlösning. Kort sagt, att inte lämna något åt slumpen och att inte ta med någonting som inte för berättelsen framåt.

Början på en (populär)film är alltid väldigt viktig. Snabbt måste den presentera figurerna och dra in oss i berättelsen. I *En främling i familjen* lär vi känna Toby och Caroline ingående innan Dwight kommer in i bilden. En analys av filmen kan därför med fördel ta sin början med att man klargör på vilket sätt filmen låter oss veta vad för slags relation Toby och Caroline har till varandra och vad som kännetecknar dem som personer.

Exempelvis säger det en hel del om Carolines litet blåögda optimism, att hon ämnar leta efter uran, som hon hört skall vara lättfunnet och inkomstbringande. (Det utspelar sig som sagt var under 50-talets sputnikera.) Och av Toby får vi veta att hon har "dålig smak när det gäller pojkvänner". Av någon anledning hamnar hon ständigt i famnen på råbusar. Om Toby själv framgår det att han är en varm och glad kille, men att hans längtan efter och bitterhet över den frånvarande pappan får honom att på olika sätt bygga upp en fasad av tuffhet och cynism, av överdriven manlighet. De olika grabbgång han umgås med filmen igenom, ger också intressanta inblickar i den publierta gängemenskapens mekanismer.

Ett frustrerat och osäkert barn

Första gången vi träffar Dwight är när han i närvaro av Toby och Carolines vänninnor uppvaktar Caroline. Toby noterar direkt att han är en "tönt" medan damerna till viss del faller för hans "charm". Det är en viktig scen som säger en hel del om Dwight och som kan ställas bredvid andra scener där hans karaktärsegenskaper lyser igenom än tydligare. Ty som personlighetstyp är Dwight värd ett eget studium. Det tragiska är alltså, att den man Caroline hade hoppats skulle kunna bli en förebild för Toby i själva verket själv itne är något annat än ett frustrerat och osäkert barn, som genom sin totala brist på självtillit i kompensatoriskt syfte ständigt måste sätta sig på och förnedra andra. Karakteristiskt för detta är bl a hans ständiga bortförklaringar och hans sätt att spalta upp världen i grova kategoriseringar och svepande generaliseringar – floskler han själv kommer att utgöra avslöjande motbilder till.

Som skäl för att hunsas och pina Toby anger Dwight att han skall "stävja tuffingen" i honom och göra honom till en "bättre pojke": "Nu skall det bli andra bullar...!" Där Toby skulle behöva uppmuntran och erkännande möts han i stället alltså av anklagelser och hånfulla sarkasmer. med en psykodynamisk term kan man alltså säga att Dwight projicerar sitt eget misslyckande, sina egna tillkortakommanden på Toby och straffar honom för det han själv aldrig fått känna: trygghet, uppskattning, tillit. Detta gör förvisso Dwight till en ond människa, men i grund och botten är han en ömklig och patetisk figur, bildmässigt förtydligat när vi får se honom strutta omkring i sin fjantigt ängsligt korrekta scoutdräkt, som för tankarna till Hitler-Jugend.

Politiskt aktuell

Det är i ljuset av detta helt logiskt att han förvägrar Caroline att jobba för demokraten John F. Kennedy i valet 1962. Ty i hans stad är minsann alla republikaner. En demokrat i huset skulle innebära bojkott av hans bilverkstad. Och hans kvinna skall hålla sig hemma och laga mat till dess han kommer hem. Här finns

sålunda en öppning för diskussion kring den nygamla familjepolitik dagens högerkrafter förespråkar i tider av osäkra familjeförhållanden. Mot dessa klaustrofobiskt sererotypa könsrollsideal ställer filmen Tobys känsligt intellektuelle och homosexuelle klasskamrat Artur. Toby och Artur hetsas till en början att bråka med varandra men blir sedan vänner och hittar varandra i det gemensamma utanförskapet och det dynamiska fantasiliv de båda är i besittning av. Med Arturs hjälp kommer Toby allt mer till insikt om vad som håller på att hända med honom: " jag ver, han vinner, va? Jag både uppför mig och känner mig som honom. Jag måste bort innan det är för sent..." Han håller på att fastna i fällan och bli precis som sin styvpappa Dwight. Men med hjälp av Artur och sin mor kan han undgå ekorrhjulet och stället bejaka sina egna tankar, känslor och förhoppningar. Under hela filmens gång har Toby själv agerat tillbakablickande berättarröst ("voice over") och för tittaren förklarat och förtydligat skeenden. Därför känns det helt riktigt när vi i eftertexterna får veta vad som sedan kom att hända med personerna i filmen. Ty den är baserad på en självbiografi av verklighetens Toby, i dag uppbyren författare och själv familjefar.

Produktionsuppgifter:

USA 1993

Originaltitel: This Boy's Life

manus: Robert Getchell

Regi: Michael Caton-Jones

Foto: David Watkin

Klippning: Jim Clark

Musik: Carter Burwell

I rollerna:

Dwight Hansen - Robert De Niro

Caroline Wolff - Ellen Barkin

Toby Wolff - Leonardo DiCaprio

Arthur Gayle - Jonah Blechman

Pearl - Eliza Dushku

Roy - Chris Cooper

Tekniska uppgifter

Speltid: 115 min

Format: Scope 1:2,35

Ljudsystem: Dolby Stereo

Censur: Från 11 år

Svensk premiär: 25.3.1994

Distribution:

Svenska Filminstitutet, Box 27126, 102 52 Stockholm

Tel 08-665 11 00

Fax 08-661 18 20